Janne Kauppi
8.5.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Asia: U 3/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta sähkön markkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi

Energiateollisuus ry:n lausunto valtioneuvoston eduskunnalle lähettämästä kirjelmästä koskien komission ehdotusta sähkön markkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi

ET kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja toteamme kantanamme seuraavaa.

Suhtaudumme myönteisesti komission esitykseen edelleen kehittää ja integroida eurooppalaista sähkömarkkinaa nykyisen sähkömarkkinamallin toimivien rakenteiden pohjalta. Tulevaisuuden sähkömarkkinan tulee mahdollistaa laajamittainen teollisuuden sekä energiankäytön sähköistyminen varmistaen samalla toimitusvarmuuden riittävä taso ja kilpailukykyinen hinta vapaan kilpailun ja riittävien investointisignaalien kautta uudelle päästöttömälle tuotannolle ja järjestelmän tarpeille.

Pidämme erityisen tärkeänä, että komissio tunnistaa nykyisen markkinan rakenteiden ja hinnanmuodostuksen tärkeän roolin, eikä ehdota perustavanlaatuista sähkömarkkinamallin uudistusta riittämättömien vaikutustenarviointien ja hätiköityjen päätösten pohjalta, joilla voisi olla arvaamattomia vaikutuksia markkinan toimintaan. Nykyinen sähkömarkkinamalli on kehittynyt vuosikymmenien saatossa, ja kehittämistyötä tulee jatkaa edelleen perusteellisiin valmisteluihin ja pitkäjänteiseen kehittämiseen perustuen.

Komission tavoitteet tehostaa investointeja päästöttömiin teknologioihin, suojata kuluttajia sekä parantaa EU:n kilpailukykyä ovat kaikki kannatettavia tavoitteita. Olemme kuitenkin huolissamme joistakin keinoista, miten komissio pyrkii nämä tavoitteet saavuttamaan. Osa ehdotuksista on epäselviä ja jättää tilaa erilaisille tulkinnoille, joten korostamme tarvetta kattavammille vaikutustenarvioinneille.

Käynnissä oleva muutos edellyttää aikaisempaa paljon joustavampaa energiajärjestelmää. Osa komission esittämistä tavoitteista, kuten tavoite suojata loppukäyttäjiä hintavaihteluilta, voi olla ristiriidassa markkinaehtoisen joustavuuden lisäämisen kanssa. Valittaessa keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi sekä säädettäessä yksityiskohtaista lainsäädäntöä pitää huolellisesti punnita vaikutuksia näihin osin ristiriitaisiin tavoitteisiin ja kaikin tavoin ylläpitää kannusteita joustavuuteen.

Pidämme Suomen kantaa pääosin hyvänä. Katsomme, että valtioneuvosto tunnistaa hyvin komission ehdotuksen hyvät puolet sekä kattavampia vaikutustenarviointeja vaativat ehdotukset. Alla ET:n yksityiskohtaisemmat kommentit.

Kuluttajansuoja

Tuemme komission tavoitetta suojata kuluttajat paremmin suurilta hintavaihteluilta. Emme kuitenkaan ole täysin yhtä mieltä siitä, kuinka yksityiskohtaista sääntelyä näiden tavoitteiden

saavuttamiseksi tarvitaan. Liiallinen tuotteiden ominaisuuksia koskeva sääntely rajoittaa vähittäismarkkinoiden vapaata kilpailua ja siten myös innovointia ja tuotekehitystä. Olemme samaa mieltä siitä, että on kuluttajan etu, että markkinoilla on laajasti erilaisia sopimuksia tarjolla, mutta emme koe tehokkaaksi, että tarjottavat sopimukset määritetään lainsäädännössä. Esimerkiksi, osa kuluttajista haluaa varmuutta taloudenhallintaan ja arvostaa kiinteähintaisia sopimuksia. Tässä tapauksessa markkinat vapaasti toimiessaan vastaavat luonnollisesti kasvavaan kysyntään ja tarjoavat sopimuksia, joita kuluttajat arvostavat. Velvollisuus tarjota kiinteähintaisia sopimuksia on ristiriidassa jouston edistämisen kanssa. Jo nyt suomalaisille kuluttajille on tarjolla tuotteita, jotka sisältävät pääosin kiinteän hinnan lisäksi joustoon kannustavia elementtejä. Direktiivin tulisi asettaa tavoite erilaisten tuotteiden saatavuudesta, mutta ei säännellä keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Jaamme valtioneuvoston näkemyksen siitä, että kuluttajansuojaa koskevat uudet ehdotukset lisäävät sähkömarkkinatoimijoiden kustannuksia, varsinkin muutoksien toimeenpanovaiheessa. Kustannusvaikutusta voitaisiin pienentää, jos säänneltäisiin vain tavoitetta ja annettaisiin markkinatoimijoiden itse valita keinot näiden tavoitteisiin pääsemiseksi.

Sähkön toimittajien riskienhallinta ja loppukäyttäjän asema

Jaamme valtioneuvoston näkemyksen siitä, että sähkön toimittajien riskinhallintaan liittyvät vaatimukset tulisi jättää jäsenvaltioiden harkintaan. Näemme, että pakolliset suojausvelvollisuudet rajoittavat sähkön toimittajien liiketoimintamalleja sekä kilpailua vähittäismarkkinoilla eikä siten edistä kuluttajien asemaa, sillä ehdotukset voivat tosiasiassa nostaa kuluttajien maksamaa hintaa. Sähkön toimittajien, eli toimijoiden, joiden riskeistä on kyse, tulisi voida itse päättää sopivimmat ja kustannustehokkaimmat suojausstrategiansa. Lisäksi, mikäli sähkön toimittajat ovat velvoitettuja tarjoamaan kiinteähintaisia ja määräaikaisia sopimuksia, tulisi ensimmäiseksi varmistaa, että sähkön toimittajilla on todellinen mahdollisuus suojata sähkön hankinta. Ennen kuin vastaavanlaisia velvoitteita asetetaan, tulisi varmistaa johdannaismarkkinoiden riittävä likviditeetti ja toiminta.

Ehdotamme erilaisien velvollisuuksien asettamisen ja liiketoimintamallien rajoittamisen sijaan sähkön toimittajien vakavaraisuuden tarkastelua äkillisten markkinoilta poistumisten varalta.

PPA-sopimukset eli pitkäaikaiset sähkönhankintasopimukset

Suhtaudumme myönteisesti PPA-sopimusten markkinaehtoiseen edistämiseen, ja erilaisten esteiden poistaminen PPA-sopimusten tieltä on itsestään selvä ratkaisu. Sähkönhankintasopimukset ovat markkinaehtoinen instrumentti, joka on jo nykyisen EU-lainsäädännön mahdollistama ja Suomessa jo yleisesti käytössä. Sähkönhankintasopimuksia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita suojausinstrumentteja ilman velvoitteita käyttää tiettyjä instrumentteja.

Olemme erityisesti huolissamme komission ehdotuksesta, jossa sähkön toimittajat voidaan velvoittaa suojautumaan käyttämällä PPA-sopimuksia. PPA-sopimukset eivät sovellu kuluttajien sähkön hankinnan suojaamiseen optimaalisella tavalla. Ensinnäkin PPA-sopimukset tehdään 10–20 vuodeksi, kun taas kuluttajien sopimukset voivat olla enintään 2 vuoden mittaisia, jo tässä on perustavanlaatuinen epäsuhta. Toiseksi PPA-sopimukset ovat kahdenvälisiä sopimuksia, joilla ei ole jälkimarkkinaa. Siten hankitusta PPA-sopimuksesta on hankalaa päästä eroon, mikäli kuluttajan kanssa tehty sopimus päättyy. Velvoite PPA-sopimusten käyttämiselle kasvattaisi riskejä kohtuuttomiksi ja voi toimia täysin vastoin komission asettamaa tavoitetta myyjien varovaisesta ja vastuullisesta suojauksesta.

Tukimekanismit

Osallistumisen kaksisuuntaisiin CfD-sopimuksiin tai vastaaviin järjestelyihin, olemassa olevan ja uuden sähköntuotantokapasiteetin osalta, on oltava vapaaehtoista. Koska ei ole olemassa "kaikille sopivaa CfD:tä", CfD-sopimukset tai vastaavat järjestelyt on suunniteltava huolellisesti hintasignaalien, tehokkaan lyhyen aikavälin toimituksen ja johdannaismarkkinoiden likviditeetin säilyttämiseksi. Haluamme myös korostaa teknologianeutraalin lähestymistavan tärkeyttä, jolla varmistetaan, että tavoitteet saavutetaan mahdollisimman alhaisin kustannuksin kuluttajille. Olemme myös huolissamme siitä, että erilaiset mekanismit voivat johtaa Euroopan sähkömarkkinoiden pirstoutumiseen ja kansallisista lähtökohdista tapahtuvaan tukikilpailuun.

Olemme yhtä mieltä valtioneuvoston kanssa siitä, että joustoa koskevien tukitoimien tulisi kattaa teknologianeutraalisti kaikki joustoon kykenevät teknologiat, mukaan lukien joustava tuotanto.

Johdannaismarkkinatoimet

On hyvä, että valtioneuvosto tunnistaa toimivien johdannaismarkkinoiden oleellisen roolin. Komission ehdottamien virtuaalisten aluekeskusten toteutukseen liittyy paljon avoimia kysymyksiä eikä ole lainkaan varmaa, parantaisiko ehdotus johdannaismarkkinoiden likviditeettiä ja toimintaa, vaikka ne päällisin puolin muistuttavatkin jonkin verran nyt kansainvälisessä vertailussa hyvin toimivia pohjoismaisia sähkön johdannaismarkkinoita. Virtuaaliset aluekeskukset vaativat kattavampia vaikutustenarviointeja ja kommunikaatiota kaikkien markkinaosapuolten kesken. Pidämme tärkeänä nykyisen pohjoismaisen johdannaismarkkinan kehittämistä ja likviditeetin parantamista.

Kohtuuhintaisen energian saatavuus sähkön hintakriisin aikana

Kannatamme ajatusta ennalta määrätyistä toimenpiteistä sähkön hintakriisien varalta. Se toisi ennustettavuutta. Olemme kuitenkin huolissamme kynnysarvoista, joiden mukaan sähkön hintakriisi voitaisiin julistaa melko tavanomaisessa hintavaihtelutilanteessa. Komissio esittää kriisin kynnyksen laskukaavaksi sähkön tukkuhinnan 5 vuoden keskiarvoa kerrottuna 2,5:llä. Jos hintatason odotetaan ylittävän tämän tason puolen vuoden ajan, komissio voisi julistaa kriisin. Suomessa pitkäkestoinen hintataso on ollut useaan otteeseen sellainen, että jo alle 90 €/MWh hintataso-odotus oikeuttaisi kriisin julistamiseen. Siksi uskomme, että em. laskukaavan ohella pitäisi olla riittävän korkea euromääräinen vähimmäiskynnys (vähintään 180 €/MWh, kuten hätätoimenpidepaketissa (EU) 2022/1854). Tämä edesauttaisi markkinaosapuolten ja sijoittajien luottamuksen säilyttämistä markkinoita kohtaan ja vähentäisi huolia yllättävistä valtiollisista puuttumisista.

REMIT-asetus

ET suhtautuu myönteisesti toimenpiteisiin, jotka kasvattavat markkinoiden läpinäkyvyyttä sekä luottamusta markkinoiden toimintaan. On kuitenkin muistettava, että kasvavat raportointivelvollisuudet vaativat myös enemmän resursseja sekä viranomaisilta että markkinatoimijoilta. Erityisesti pienemmille toimijoille entisestään kasvavat velvollisuudet voivat nousta kohtuuttomiksi. Lopulta kasvaneista resursseista välittyvät kulujen kasvut välittyvät kuluttajille. Onkin erityisen tärkeää löytää tasapaino riittävien raportointivelvollisuuksien sekä niistä aiheutuvien kulujen välillä, mutta kuitenkin niin, että luottamus markkinoihin on hyvällä tasolla ja väärinkäytöksiin on resursseja puuttua. Nykyinen REMIT-asetus on osoittanut myös nykyisen kriisin aikana toimivuutensa.

Lisätiedot:
Janne Kauppi (janne.kauppi@energia.fi, 050 478 7415)
Asiantuntija | Energiamarkkinat
Energiateollisuus ry

Riina Heinimäki (riina.heinimaki@energia.fi, 050 380 6131)
Johtava asiantuntija | Energiamarkkinat
Energiateollisuus ry